

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Varför ska jag lära mig det här?

En undersökning av hur slöjdlärare ser på och förmedlar sitt ämnes nyttoaspekter

Namn: Lisa Fjaervoll
Program: Ämneslärarprogrammet

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: L9SL1A
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: HT/2016
Handledare: Joakim Andersson
Examinator: Peter Hasselskog
Kod: HT16-6300-02-L9SL1A

Nyckelord: Slöjd, nytta, entreprenöriella kompetenser, sociokulturellt perspektiv, mediering, pragmatism, lärande, outtalad kunskap

Sammanfattning

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur några slöjdlärare ser på sitt ämnes nyttoaspekter samt hur de tänker att man kan förmedla dessa bland eleverna. Utifrån arbetets syfte har två frågeställningar formulerats:

- Hur ser slöjdlärarna på slöjdämnets nyttoaspekter?
- Vad anser slöjdlärarna att man kan göra för att synliggöra och göra elever medvetna om slöjdens nyttoaspekter?

Som bakgrund undersöks tidigare forskning samt litteratur som anses vara relevant för studiens område. De teoretiska utgångspunkterna som ligger till grund för arbetet består av det sociokulturella och pragmatiska kunskapsteorierna. Datainsamlingen har skett genom kvalitativa forskningsintervjuer med fyra yrkesverksamma slöjdlärare och materialet har bearbetats utifrån en tematisk analys.

Resultatet visas i teman som beskriver några slöjdlärares syn på ämnets nyttoaspekter samt teman som beskriver hur man kan tänkas förmedla dessa till eleverna. De teman som beskriver informanternas syn på slöjdens nyttoaspekter är den personliga utvecklingen, hur man i det praktiska slöjdarbetet kan förankra sina teoretiska kunskaper, samt att det bidrar till att man får en ökad förståelse för material och produkters värde. De teman som beskriver vad informanterna anser att man kan göra för att synliggöra och göra eleverna medvetna om dessa nyttoaspekter visar att man bör förmedla dessa genom att belysa de förmågor som utvecklas och hur de teoretiska kunskaperna kan förankras genomslöjdarbetet, samt att slöjdens nytta belyses ur ett samhällsperspektiv.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	2
1 Inledning och problemområde	4
2 Syfte och frågeställning.....	6
3 Bakgrund	7
3.1 Slöjd.....	7
3.2 Slöjdämnets syfte och mål	8
3.3 Entreprenöriella kompetenser	9
3.4 Utvärdering av slöjdämnet	10
3.5 Sammanfattning.....	12
4 Teoretiska utgångspunkter	13
4.1 Kunskap via mediering.....	13
4.2 Kunskap genom handling	14
4.3 Perspektiv på kunskap och lärande	15
4.3.1 Vad är kunskap?.....	15
4.3.2 Praktisk eller teoretisk kunskap.....	16
4.3.3 Outtalad kunskap.....	17
4.4 Sammanfattning.....	18
5 Metod.....	19
5.1 Val av metod	19
5.2 Intervju	19
5.3 Urval	20
5.4 Presentation av informanter.....	21
5.5 Genomförande	22
5.6 Bearbetning och analys av insamlad data	22
5.7 Forskningsetiska överväganden	24
6 Resultat.....	25
6.1 Slöjdens nyttoaspekter.....	25
6.1.1 Personlig utveckling	25
6.1.2 Förankra teoretiska kunskaper genom praktiskt arbete	28
6.1.3 Förståelse för material och produkters värde	28

6.2	Synliggöra nyttan med slöjden.....	29
6.2.1	Belysa förmågorna som utvecklas genom slöjdarbetet	29
6.2.2	Belysa hur de teoretiska kunskaperna kan förankras genom slöjdarbetet ...	31
6.2.3	Belysa slöjdens nytta ur ett samhällsperspektiv	32
7	Diskussion	33
7.1	Metoddiskussion	33
7.2	Resultatdiskussion	33
7.3	Avslutande reflektion.....	37
7.4	Vidare forskning.....	37
	Referenslista	38
	Bilagor	40
	Bilaga 1 – Intervjuutskick.....	40
	Bilaga 2 – Intervjuguide.....	41

1 Inledning och problemområde

”Varför ska jag lära mig det här?” Detta är en ständigt återkommande fråga som ställs av elever i slöjdsalen. Frågan har fått mig att börja fundera kring slöjdämnets syfte och relevans, som i många fall kan ses som ganska abstrakt, inte bara bland elever utan genomgående i hela samhället. Att slöjdamnet ifrågasätts är inte en ny företeelse. Ämnets relevans har många gånger kommit att diskuteras och ifrågasättas bland elever, lärare, föräldrar, politiker och inte minst i media.

Martens (2016) skriver i sin krönika *Hur många smörknivar tål Sverige?*, som publicerades i Expressen, att begreppet slöjd är ålderdomligt och att det är dags att dra ner på slöjdamnet i skolan. Martens diskuterar slöjdämnets relevans och ifrågasätter huruvida slöjden verkligen ska vara ett obligatoriskt ämne i grundskolan eller inte. Ett förslag som lyfts i krönikan är att det bör sällas bland de obligatoriska ämnena genom att göra ämnen som slöjd, musik och bild till valbara ämnen. Martens inlägg i slöjddebatten skapade stora reaktioner bland såväl slöjdlärare som kulturdebattörer. Bland annat så svarade Linderborg (2016) på Martens krönika med debattinlägget *Mer slöjd åt folket!*, som publicerades i Aftonbladet, genom att skriva att slöjd är ett modernt ämne. Linderborg påstår att slöjd är ett aktuellt ämne som utvecklas i takt med samtiden. Responsen på Martens inlägg blev enormt även från slöjdlärares håll och ur detta uppstod även det så kallade *smörknivsupproret*. Smörknivsupproret startade på initiativ från slöjdlärare runt om i landet och gick ut på att väcka debatt kring slöjdamnet och att uppmärksamma dess nytta och relevans genom att kärleksbomba Expressen med elevers slöjdade smörknivar.

Man kan se ett framträdande mönster i debatten kring slöjdamnet och det är det faktum att slöjden är ett ämne som väcker starka känslor. Debatten kring slöjdamnet i media har gett upphov till många frågor hos mig. Främst då det kommer till hur vi som slöjdlärare ska förhålla oss till denna syn på slöjd som faktiskt är framträdande i samhället.

Att slöjden är ett av det mest populära ämnena i grundskolan framgår tydligt i de nationella utvärderingarna som har gjorts i skolan. I *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*, NU-03, som publicerades av Skolverket (2004) kan man sammanfattningsvis se att elevernas generella inställning till ämnet är positiv. Eleverna känner ett engagemang och intresse och de upplever ämnet som roligt. Samtidigt har eleverna svårt att se nyttan med ämnet. Detta

mönster återges även i den senaste ämnesutvärderingen *Slöjd i grundskolan - En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*, NÄU-13, som genomfördes i grundskolan år 2013, av Skolverket (2015a). Här kan man se att slöjdämnet fortfarande är ett uppskattat ämne bland majoriteten av de tillfrågade eleverna, men att det fortfarande är en stor andel elever som har svårt att se ämnets nytta och relevans.

Det finns en okunskap i frågan om ämnets syfte och relevans. Enligt Skolverkets utvärderingar står slöjdlärare inför en utmaning då det kommer till att lyfta dessa frågor som handlar om elevers kunskapsutveckling i förhållande till ämnet. Som blivande slöjdlärare kan jag argumentera för syftet med att lära sig slöjd i skolan på många olika plan. Men vad gör det för nytta om detta synsätt inte når eleverna?

Att slöjden anses vara ett roligt ämne är inget negativt. Men frågan är om man kan nöja sig med det. Det går inte att bygga sin undervisning på att ett ämne enbart är roligt, utan det måste även finnas ett syfte med undervisningen. Trots att en stor andel elever uppskattar ämnet och tycker att det är roligt, kommer det ändå alltid finnas elever som inte delar denna generella upplevelse av ämnet och bland vilka motivationen inte faller sig lika naturligt. Varför lägga ner engagemang och tid i ett skolämne som ändå inte känns meningsfullt och viktigt för det framtida livet? Som lärare är detta något man måste förhålla sig till.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är dels att undersöka hur några verksamma slöjdlärare ser på sitt ämnes nyttoaspekter, men även hur dessa kan förmedlas och synliggöras för eleverna. Anledningen till detta – förutom att det utifrån ämnesutvärderingar i grundskolan finns en brist i medvetandet bland elever – är att jag har en upplevelse av att det finns en svårighet i att synliggöra nyttan med slöjden som lärare. Syftet med detta arbete har delats upp i två frågeställningar:

- Hur ser slöjdlärarna på slöjdämnets nyttoaspekter?
- Vad anser slöjdlärarna att man kan göra för att synliggöra och göra elever medvetna om slöjdens nyttoaspekter?

3 Bakgrund

I följande avsnitt beskrivs och konkretiseras slöjdbegreppet. Detta följs av en genomgång av slöjdämnets syfte och mål utifrån grundskolans kursplan. Sedan genomförs en beskrivning av de entreprenöriella kompetenserna, som skolan enligt läroplanen har i uppdrag att främja genom undervisningen. Därefter presenteras resultaten från de två senaste nationella utvärderingarna av grundskolan, där synen på slöjdens nytta och relevans lyfts fram. Detta görs med syftet att få en djupare förståelse för hur uppfattningen kring slöjdämnets nytta ser ut i dagsläget. En mer ingående genomgång kommer här att göras för att undersöka uppfattningarna av ämnet utifrån elevers perspektiv. Slutligen sammanfattas kapitlets olika delar i relation till arbetets intresseområde.

3.1 Slöjd

Slöjdbegreppet har genom åren haft många olika betydelser. Slöjdbegreppets betydelse skiljer sig inte bara under tid, utan varierar även i olika kulturer och har olika betydelse beroende på vilket sammanhang det befinner sig i. När Hartman (2014) beskriver slöjdbegreppet går han tillbaka i tiden för att undersöka vart ordet ursprungligen kommer ifrån:

När man beskriver vad man menar med ordet slöjd brukar man ofta hänvisa till urgamla nordiska uttryck som *slögher* och *slöghth* som betyder slug, kunnig, händig, respektive flitighet, hantverksskicklighet och konstfärdighet. I olika tider och kulturer har slöjdbegreppet haft många varierande betydelser. I vissa kulturer tillverkas i hemmen ting som är nödvändiga för det dagliga livet, en del tillverkas för försäljning, annat för att brukas på plats. En del av slöjdandet kan också ske helt enkelt för att det är tillfredsställande och roligt (Hartman, 2014a:12).

Vidare beskrivs att slöjdbegreppet används inom olika verksamheter där varierande material bearbetas till föremål eller artefakter. Slöjdverksamheten kan genomföras på olika platser. Om det sker i hemmet så benämns det som hemslöjd eller husbehovsslöjd, medan det yrkesmässiga slöjdandet benämns som hantverk och det konstnärliga slöjdandet benämns som konstslöjd eller konsthantverk. Förutom dessa former av slöjdande finns även den verksamhet som innefattar undervisning och lärande genom olika tekniker och material. Denna form av slöjdande beskrivs som pedagogisk slöjd eller skolslöjd (Hartman, 2014:12).

3.2 Slöjdämnets syfte och mål

Som inledning i slöjdens kursplan står det formulerat:

Att tillverka föremål och bearbeta material med hjälp av redskap är ett sätt för människan att tänka och uttrycka sig. Slöjdande är en form av skapande som innebär att finna konkreta lösningar inom hantverkstradition och design utifrån behov i olika situationer (Skolverket, 2011a:241).

Vidare beskrivs det att:

Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativitet, och stärker tilltron till förmågan att klara uppgifter i det dagliga livet. Dessa förmågor är betydelsefulla för både individers och samhällets utveckling (Skolverket, 2011a:241).

Syftet med undervisning i slöjdämnet är att eleverna ska få en möjlighet att utveckla olika förmågor som i kursplanen formuleras utifrån fyra långsiktiga mål.

I det första av kursplanens fyra långsiktiga mål står det beskrivet att eleverna ska få en möjlighet att utveckla en förmåga att ”formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker” (Skolverket, 2011a:241). Genom slöjdundervisningen ska eleven alltså arbeta med olika hantverk, uttrycksformer och material för att få en möjlighet att utveckla en skicklighet genom en process där det sker en samverkan mellan handling, tanke och sinnesupplevelser (Skolverket, 2011a:241).

I det andra långsiktiga målet förklaras att undervisningen ska syfta till att eleverna utvecklar en förmåga att ”välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets och miljöaspekter” (Skolverket, 2011a:241). Eleverna ska utveckla sina kunskaper om hur form, färg, konstruktion och funktion kan kombineras genom medvetna val av olika tekniker och material. Undervisningen ska även bidra till kunskaper om säkerhet och arbetsmiljö samtidigt som det ges en möjlighet att utveckla kunskaper om hur man hanterar och väljer material utifrån ett hållbarhetsperspektiv (Skolverket, 2011a:241).

Genom undervisningen ska eleverna även utifrån det tredje långsiktiga målet få en möjlighet att ”analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp” (Skolverket, 2011a:241). Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sina idéer samtidigt som de får en möjlighet att reflektera över olika lösningar och utvärdera resultatet utifrån specifika begrepp i samband med framställningen av olika föremål. Undervisningen bidrar

därmed till att eleverna får en möjlighet att pröva på och utforska olika utmaningar på ett kreativt sätt (Skolverket, 2011a:241).

Slutligen ska slöjdundervisningen enligt det fjärde långsiktiga målet bidra till att eleverna utvecklar en förmåga att ”tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck” (Skolverket, 2011a:241). Här ges eleverna en möjlighet i att utveckla sina kunskaper kring slöjdföremålens estetiska uttryck, samtidigt som den ska bidra till en medvetenhet kring olika uttrycksformer och estetiska traditioner som har sitt ursprung från olika tidsperioder och kulturer (Skolverket, 2011a:241).

I Skolverkets kommentarmaterial (2011b) till slöjdämnets kursplan, utvecklas slöjdämnets syfte och de förmågor eleverna ska ges förutsättningar att utveckla genom undervisningen ytterligare genom formuleringen:

Skolämnet slöjds främsta värde ligger inte i dess omedelbara nytta – även om tillfredsställelsen i att kunna skapa, framställa och uttrycka sig med föremål inte ska underskattas. Det är inte heller görandet i sig som är det centrala. Inte ens materialkännedom och vana vid att hantera enkla redskap och verktyg är tillräckligt för att motivera slöjdens plats på schemat. Ämnets ställning bygger snarare på dess bidrag till en allsidig personlig utveckling och utvecklingen av förmågor som alla människor har användning av (Skolverket, 2011b:6).

Med hänvisning till slöjdämnets kursplan och kommentarmaterial kan man se att kompetenserna som ska utvecklas i slöjden innebär både manuellt och intellektuellt arbete som i slutänden ska bidra till en personlig utveckling. Dessa förmågor kan i sin tur ses som nyttiga, inte bara för den enskilde individen utan även för samhällets utveckling.

3.3 Entreprenöriella kompetenser

I grundskolans läroplan (Skolverket, 2011a), står det beskrivet att ett av skolans uppdrag är att bidra till att eleverna utvecklar färdigheter som främjar ett entreprenöriellt förhållningssätt:

Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap (Skolverket, 2011a:9).

Det entreprenöriella lärandet är en form av lärande som sägs bidra till individers utveckling av entreprenöriella kompetenser. Lackéus (2013:9) beskriver de entreprenöriella kompetenserna

som en mängd olika förmågor. Han lyfter bland annat fram förmågan att kunna ta initiativ, se möjligheter, omvandla idéer till handling och planera sin arbetsprocess tillsammans med förmågan att kunna lösa problem och samarbeta med andra individer. Leffler (2006:52) menar att bilden av entreprenören varierar beroende på vem man frågar. Däremot menar hon att den sammantagna bilden är att det handlar om en handlingskraftig, möjlighetssökande och nyskapande individ. De entreprenöriella kompetenserna gynnar inte bara individen, utan Leffler (2006:220) menar även att entreprenörskap spelar en viktig roll när det kommer till att driva ett samhälle framåt.

För att koppla det entreprenöriella förhållningssättet till slöjdundervisningen går det att läsa om flera aspekter av undervisningen, vilka visar på ett främjande av de entreprenöriella kompetenserna i Skolverkets kommentarmaterial till slöjdämnets kursplan (Skolverket, 2011b). Där kan bland annat läsa att ämnet ska väcka en nyfikenhet hos eleverna, vilket bidrar till en skicklighet att på ett kreativt sätt ta sig an olika utmaningar. Kreativiteten anses även vara en viktig aspekt inom det entreprenöriella förhållningssättet. Desamma gällande förmågan att utveckla självkännet, en tillit till sig själv samt en handlingsberedskap och förmågan att kunna kommunicera och samarbeta. Dessa förmågor kan beskrivas utifrån ett förhållningsätt där individen ser möjligheter och lösningar som i sin tur kan bidra till att eleverna själva kan fatta beslut och skapa sig en förståelse för dess eventuella konsekvenser (Skolverket, 2011b:8).

3.4 Utvärdering av slöjdämnet

Skolverket har vid ett flertal tillfällen genomfört nationella ämnesutvärderingar av grundskolan. De två senaste utvärderingarna som gjordes var under år 2003 (NU-03), respektive år 2013 (NÄU-13). I NU-03 (Skolverket, 2005) utvärderades samtliga ämnen i grundskolan och i NÄU-13 (Skolverket, 2015a) utvärderades endast ämnena slöjd, bild och musik. Syftet med NÄU-13 var att få ökade kunskaper kring de olika ämnena för att möjliggöra en kartläggning av de styrkor och utmaningar som de tre ämnena står inför. Det långsiktiga målet med utvärderingen är förutom det, att lyfta fram ämnenas utvecklingsbehov för att undervisningen därmed ska kunna utvecklas ytterligare (Skolverket, 2015a:10-11).

Sammanfattningsvis påvisar resultatet från utvärderingen av slöjdämnet att det är ett uppskattat ämne bland eleverna. En stor andel elever menar att de trivs i ämnet där de känner att de har både intresse och engagemang. Eleverna uppger även att de upplever en

arbetsglädje och majoriteten av de deltagande eleverna vid utvärderingen anser dessutom att självförtroendet har stärkts i samband med att man lyckas i slöjdarbetet. Mer än hälften av de evaluerande eleverna håller med om att slöjd är ett allmänbildande och lärorikt ämne. Omkring hälften av eleverna anser att slöjd är ett viktigt ämne medan majoriteten har svårt att se nyttan av kunskaperna de tar med sig i slöjdundervisningen när det kommer till fortsatta studier och i samband med vad de kommer arbeta med i framtiden (Skolverket, 2015a:6).

Uppfattningen av slöjdämnet utifrån resultatet som framkom i NU-03 visar likaså på en positiv bild av slöjden, men även där fanns det svårigheter bland eleverna att se nyttan med ämnet. Detta gällde även föräldrarnas syn på slöjdämnet då det framkom att slöjdämnet, tillsammans med kemi rangordnades lägst bland grundskolans ämnen när det kommer till vikten av deras barns utveckling och lärande i förhållande till ämnet. I NU-03 framkom det även att slöjdundervisningen ofta har ett stort fokus på det praktiska görandet och något mindre fokus på lärandet (Skolverket, 2005:166). Utifrån NÄU-13 tycks detta fortfarande gälla och dessutom kan det utläsas att det fortfarande finns brister när det kommer till uppföljningen av elevers lärande i ämnet (Skolverket, 2015a:7).

I NÄU-13 görs ett försök till att analysera vad eleverna anser vara slöjdämnets nytta. Det framkommer här att eleverna har en förmåga att se ämnets nytta och relevans, men när det kommer till att se kunskaperna man får med sig genom ämnet för framtida studier och arbete, blir det svårare att se vikten av att ha slöjd (Skolverket, 2015a:53). När eleverna fick frågan om varför vi har slöjd var svaren i hög grad kopplade till de hantverksmässiga aspekterna där det framkom att ”slöjd är ett ämne i skolan som ska ge dem kunskaper om hur de ska ta hand om sina saker när de flyttar hemifrån och att slöjd kan vara bra för de elever som vill arbeta inom ett hantverksyrke” (Skolverket, 2015a:77).

Kopplas elevernas tankar och syn kring varför vi har slöjd i förhållande till slöjdämnets långsiktiga mål blir det tydligt att deras uppfattning om slöjdämnet endast innefattar ett av de fyra långsiktiga målen, ”att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker” (Skolverket, 2015:78). Utifrån elevernas svar under intervjuerna kopplas kunskaperna i hög grad till de hantverksrelaterade förmågorna av ämnet, exempelvis genom att kunna utföra olika hantverkstekniker och hantera olika verktyg. När det kommer till förmågan att kunna välja, motivera, värdera och analysera under arbetsprocessen har eleverna troligtvis här inte kunnat relatera till deras fortsatta studier och framtida arbete (Skolverket, 2015:77-78).

3.5 Sammanfattning

Slöjdbegreppet är brett och har haft många olika betydelser under olika tidsperioder och betydelsen skiljer sig dessutom beroende på vilket sammanhang det används i. Även behovet av att slöjda har sett olika ut beroende på den tid eller kultur som vi lever i.

Att vi idag har slöjd i grundskolan beskrivs i ämnets kursplan utifrån fyra långsiktiga mål, där de förmågor som eleverna ska få en möjlighet att utveckla förklaras. Dessa förmågor som eleverna ska utveckla i slöjddämnet kan kopplas samman med de entreprenöriella kompetenserna som skolan, enligt läroplanen, ska bidra till att eleverna utvecklar. De entreprenöriella kompetenserna anses vara nyttiga i relation till både individen såväl som till samhället i stort. Trots att dessa kompetenser lyfts fram kan man, utifrån de nationella utvärderingarna som har gjorts i skolan, ändå se ett resultat som visar att eleverna har svårt att koppla nyttan av de kunskaper som de får med sig i slöjden som viktiga för deras framtida liv.

4 Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel presenteras först arbetets vetenskapsteoretiska utgångspunkter. De vetenskapsteoretiska kunskapsperspektiven, vilka ligger som utgångspunkt för studien syftar till att beskriva hur uppfattningarna och förståelsen kring ett fenomen skapas. Detta arbete har sin utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet. Förutom det sociokulturella perspektivet utgår arbetet även från pragmatismens kunskapsteorier. Efter genomgången av de vetenskapsteoretiska perspektiven följer en genomgång av lärande- och kunskapsbegreppet som beskrivs utifrån olika definitioner och perspektiv. Slutligen görs en sammanfattning av de olika teorier och perspektiv som behandlas utifrån arbetets intresseområde.

4.1 Kunskap via mediering

Den sociokulturella traditionen har sitt ursprung i Lev Vygotskijs arbeten kring lärande, utveckling och språk (Säljö, 2010:183). Säljö lyfter fram Vygotskijs tankar inom det sociokulturella perspektivet och menar att:

Det sociokulturella perspektivet på lärande och utveckling handlar således om hur människor utvecklar förmågor som är kulturella till sin karaktär. Som att läsa, skriva, räkna, resonera abstrakt, lösa problem och så vidare (Säljö, 2010:184).

Ett grundläggande begrepp inom den sociokulturella kunskapstraditionen är mediering. Med mediering menas att människan använder sig av verktyg eller redskap för att kunna förstå och agera i omvärlden. Vygotskij framhåller att människan använder sig av två sorters redskap. Dels de språkliga, vilket används för att kunna kommunicera och tänka, men även de materiella redskapen, vilka ligger till grund för att kunna analysera och förstå omvärlden (Säljö, 2010:185).

Enligt Säljö (2010:187) är det vanligt att det inom den sociokulturella teorin inte skiljer mellan de intellektuella och de fysiska redskapen eftersom dessa samverkar. De fysiska och mentala redskapen kopplas samman och därmed kan människans kunskaper inte bara ses antingen som teoretiska eller praktiska eftersom de är beroende av varandra. Beroende på situationen kan teori och praktik fungera i olika relation till varandra, men för att kunna åstadkomma något så krävs det både reflektion, kunskap och fysisk handling.

”Tänkandet kommer i kontakt med omvärlden via ett redskap” (Säljö, 2014:81). Enligt Säljö (2014:81) behöver redskapet i sig inte innefatta några intressanta egenskaper, men det är i kontakt med användaren av redskapet som de fysiska och de intellektuella redskapen medierar omvärlden för individer i konkreta situationer och sammanhang.

4.2 Kunskap genom handling

Inom den sociokulturella traditionen kopplas de fysiska och mentala redskapen ihop, vilket tyder på att denna tradition är nära sammankopplad med pragmatismens syn på kunskap och lärande (Säljö, 2010:187). Pragmatismens teorier kring kunskap har haft en betydande roll för den svenska skolan under hela 1900-talet och en forskare som har varit framstående inom denna teori är John Dewey (Säljö, 2010:174).

Deweys tankar kring pragmatismens kunskapsteori grundar sig i att kunskap är något människor kan använda sig av och finna stöd i, då det kommer till att hantera situationer och problem man stöter på. För att kunskap ska anses vara intressant och värdefull bör den fungera för människor i deras vardag och bör därmed kopplas till människors erfarenheter. Inom pragmatismen ses praktisk och teoretisk kunskap inte som skilda delar, utan tanken är istället att teori och praktik interagerar och samverkar i människors handlingar (Säljö, 2010:175).

Vad vi ofta kallar för praktiska handlingar, som att tillverka eller reparera föremål, är inte möjliga utan reflektion och tänkande. En snickare kan inte sätta upp en vägg utan att ha mängder av insikter i hur väggar ska byggas för att vara funktionella ur olika synpunkter: Vilka material ska man använda? Hur är det med brandsäkerheten? Ska väggen vara bärande? (Säljö, 2010:175).

Inom det pragmatiska synsättet ses teori i bemärkelsen av reflektion och idéer medan bemärkelsen för praktik ses utifrån människors handlingar. Denna kunskapssyn betonar således vikten av upplevelser vilka uppfattas med sinnena av det slag som till exempel kan upplevas i ett skapande arbete. För att kunna hjälpa barn att utveckla sina kunskaper krävs det att man bygger på och knyter an till deras levda erfarenheter (Säljö, 2010:175-176). Dewey beskriver ett erfarenhetsbaserat lärande vilket kan innehålla både passiva och aktiva element i en särskild kombination. Den passiva erfarenhetskaraktären beskrivs utifrån att man präglas av de sammanhangen man utstår och befinner sig i. Människor går igenom något och tar till sig olika erfarenheter utifrån detta. Den aktiva erfarenhetskaraktären bygger på att individer

försöker och provar på olika saker. Detta innebär att man genom processen skapar sig erfarenheter (Dewey, 1999:183).

När vi genomför en aktivitet och utstår följderna och när den förändring handlingen orsakar reflekteras i en förändring inom oss blir själva omvandlingen laddad med betydelse. Vi lär oss något (Dewey, 1999:183).

En viktig aspekt inom pragmatismen är även hur lärandet i skolan ses i relation till det övriga samhället eftersom människan ses som en samhällsvarelse. En problematisk aspekt inom detta synsätt är dock att skolans värld och de kunskaper som hämtas där bildar en värld i sig utan en tydlig koppling till barnets utveckling av kunskaper som har en relevant koppling till samhället eller vardagen. Det handlar alltså om att bistå med kunskaper som bidrar till att individen kan leva ett rikt och produktivt liv ett samhälle som är demokratiskt (Säljö, 2010:177). För att kunna göra barn delaktiga i mer abstrakta kunskaper och färdigheter, så är språket ett viktigt redskap. Genom att kommunicera och utbyta erfarenheter med varandra vidgas erfarenheter och med hjälp av språket kan människor i högre grad analysera och förstå världen (Säljö, 2010:179).

4.3 Perspektiv på kunskap och lärande

Hur kunskapsbegreppet definieras kan diskuteras utifrån många olika aspekter. De synsätt som behandlas i detta arbete är förhållandet mellan den teoretiska och praktiska kunskapssynen i relation till den uttalade och outtalade kunskapen, samt hur dessa förhåller sig och skiljer sig från varandra.

4.3.1 Vad är kunskap?

Vad som anses vara nödvändiga kunskaper förändras i relation med tiden och i samband med att samhället utvecklas (Carlgren, 2015:36). Gustavsson (2002) beskriver även detta genom att påstå att:

Kunskap kännetecknar människans strävan att överleva och skaffa sig ett bättre liv, både individuellt och kollektivt. Kunskap har funnits och utövats i olika verksamheter genom hela människans historia (Gustavsson, 2002:13).

Om man ser tillbaka i tiden så kan det tänkas att kunskaper såsom att kunna hantera en pilbåge, göra upp eld eller rida är exempel på kunskaper vilka en gång ansetts vara nödvändiga. Dessa kunskaper krävde ingen skola utan utvecklades genom ett deltagande i

vardagslivet. Att påstå att dessa kunskaper är nödvändiga i dagens samhälle går knappast att hävda, och inte heller att dessa borde vara ett obligatoriskt innehåll i dagens skola. Allteftersom samhället utvecklas, förändras även vad som anses vara viktigt att lära sig i och utanför skolan (Carlgren, 2015:36).

Carlgren, Forsberg och Lindberg (2009) skildrar fyra olika aspekter av kunskap som kan uttryckas på olika sätt samt beskriva olika former av kunnande:

Kunskap i form av fakta syftade på den rent informativa aspekten av kunskap. Kunskapsformen skulle kunna beskrivas som att 'veta att'. *Kunskap i form av förståelse* kommer till uttryck som en förmåga att tolka, förklara etc. – att 'veta varför'. *Kunskap i form av färdigheter* – fokuserar själva utövandet – att 'veta hur' medan *kunskap i form av förtrogenhet* kommer till uttryck som omdöme – att 'veta vad' (Carlgren, Forsberg & Lindberg, 2009:26).

Trots att de fyra kunskapsformerna inte rangordnas i en hierarkisk ordning finns det likväl en benägenhet att de rangordnas. En vanlig föreställning tycks också vara att man måste tillägna sig faktakunskaper innan man kan utveckla kunskaper som färdighet och förståelse. Denna föreställning beskrivs som felaktig eftersom inläringen sker i ett sammanhang. De fyra kunskapsformerna finns hela tiden med och utvecklas samtidigt, även om omfattningen av de olika delarna kan variera i förhållande till individen och sammanhanget man befinner sig i. Man kan beskriva det som att fakta kräver nån form av förståelse, samtidigt som förståelse kräver nån form av fakta (Carlgren, Forsberg & Lindberg, 2009:26-27).

4.3.2 Praktisk eller teoretisk kunskap

Som tidigare nämnts kan olika former av kunskap rangordnas i en hierarkisk ordning och det kan ofta uppstå en dikotomi när man pratar om kunskap som antingen praktisk eller teoretisk. Enligt Carlgren (2015:19) kan kunskapsdiskussionen se olika ut beroende på vilket sammanhang man befinner sig i. I utbildningssammanhang diskuteras kunskapsbegreppet ofta utifrån något som är sant och opersonligt oberoende av vem som står för tolkningen. Den liktydiga bilden av den teoretiska påståendekunskapen kan bidra till en syn på kunskap som en slags substans som människor besitter olika stor mängd av. Denna mängd ska på något sätt kunna mätas. Om man tittar på kunskapsbegreppet utanför skolan kan man se en annan bild. Här ser man ofta kunskap utifrån ett vidare perspektiv eftersom innebörden av kunnandet kopplas till en praktisk färdighet eller en förmåga att kunna utföra något. Carlgren skriver vidare att:

Inom den västerländska kunskapstraditionen har kunskapsbegreppet framför allt knutits till kunskap som teoretisk kunskap – dvs. kunskap som ett resultat av tänkande snarare än praktiskt arbete (Carlgren, 2015:19).

Även Sjöman (2004:21) menar att det finns en förankrad bild av att praktiska och teoretiska kunskapsformer är motsatta och skiljer sig från varandra. Med detta menar hon att dessa två kunskapsformer även är olika hierarkiskt ordnade, där den teoretiska kunskapen ses som finare och högre kunskap i jämförelse med den praktiska kunskapen. Trots att de praktiska och teoretiska kunskapsformernas åtskildhet endast är en illusion så finns det fortfarande en stark föreställning om som lever kvar i uppdelningen och detta fortsätter att påverka de olika ämnenas ställning i utbildningssystemet.

4.3.3 Uttalad kunskap

När man pratar om praktisk och teoretisk kunskap kan man även tala om den tysta, eller outtalade kunskapen i relation till det uttalade kunskapen. Molander (1996:35) skriver om tyst kunskap och refererar till författaren Michael Polanyi som uttrycker att ”vi vet och kan mer än vad vi kan uttrycka i ord”. Vad Polanyi menar med detta är att vi kan göra och känna igen saker även om det är svårt att förklara exakt hur eller varför vi kan eller känner detta. Molander (1996:35-36) menar vidare att den kunskap som inte går att formulera kan ses som problematisk eftersom det behandlar uppdelningen mellan teori-praktik och tänkandet-görandet och hur dessa förhåller sig till varandra.

Att endast se den uttalade, teoretiska kunskapen och den tysta, outtalade kunskapen som två olika sorters kunskaper är enligt Molander (1996:136) inte fruktsamt. Han menar istället att vi bör se dem som olika kunskapsaspekter eftersom det finns argument som talar för att all kunskap är både uttalad och outtalad. Molander (1996:136) refererar till Donald Schön som beskriver begreppet kunskap-i-handling där han påstår att kunskapen som sker i handling är en sådan kunskap som vi tar med oss utifrån våra dagliga erfarenheter och i detta finns ingen bakomliggande teori. Vidare påstår han att kunskap som lärs utifrån handling inom olika specialområden kan läras eller tränas in, men däremot kan detta inte läras ut i form av en specifik teori. Molander (1996:140) diskuterar vidare kring Schöns beskrivning av reflektion-i-handling och kunskap-i-handling som båda hör ihop med det vardagliga språkets uppmärksammande på vad man gör. Att man under handlandet tänker på vad man gör behöver inte innebära att man gör två olika saker. Tänkandet kan ses som ett sorts uppmärksammande som sker samtidigt som en praktisk handling utförs.

4.4 Sammanfattning

Valet av de teorier och perspektiv som behandlar kunskap och lärande bygger på att dess beskrivningar, i relation till arbetets område belyser komplexiteten kring dessa begrepp.

Synen på vad som anses vara viktig eller nyttig kunskap förändras i takt med att samhället utvecklas och trots att det enligt den västerländska kunskapssynen har lagts ett större fokus på den teoretiska kunskapen som den sanna kunskapen, kan flera författare påvisa att de teoretiska och praktiska kunskaperna inte kan särskiljas ifrån varandra eftersom de verkar tillsammans. Detta stämmer även överens med pragmatismen och den sociokulturella synen på kunskap och lärande. Vad som är intressant att titta på utifrån detta område, där slöjämnet nyttoaspekter undersöks, är det faktum att det finns olika sorters kunskaper, och att dessa värderas på olika sätt. Vad som kan orsaka en svårighet i den så kallade praktiska kunskapen kan således vara att den kan vara svår att synliggöra och sätta ord på. Hur vi väljer att se på och värdera kunskap kan påverka vår uppfattning om vad som anses vara nyttig kunskap.

När Säljö (2010:194-195) diskuterar hur relationen mellan de sociokulturella och de pragmatiska synsätten förhåller sig till varandra och menar han att de i många fall ligger nära varandra när det kommer till hur man ser på kunskap och lärande. Att valet landade på det pragmatiska och sociokulturella perspektiven bygger dock på att båda perspektiven beskriver att kunskap utvecklas samspel med andra människor och skolan har en betydande roll då det kommer till att öka delaktigheten i samhällets gemensamma kunskaper. De båda teorierna lyfter fram att skolan är en plats där man kan komma i kontakt med kunskaper som kan vara svåra att möta och ta till sig i vardagen. Detta kan i sin tur kopplas ihop med slöjdämnet som kan bidra till att man stöter på situationer där teori och praktik samverkar med hjälp av fysiska och mentala redskap.

5 Metod

I följande avsnitt presenteras studiens val av metod samt en beskrivning av studiens urvalsprocess och genomförande. Vidare beskrivs tillvägagångssätt vid insamling och bearbetning av det empiriska materialet. Avslutningsvis följer en redogörelse för hur de forskningsetiska övervägandena har tagits ställning till under studiens genomförande.

5.1 Val av metod

I valet av metod är det forskningsproblemet som är avgörande (Stukát, 2011:41). För att få svar på frågeställningarna, som handlar om hur slöjdlärare ser på och synliggör slöjddämnets nyttoaspekter, har studien empiriska material samlats in med hjälp av en kvalitativ metod. Det kvalitativa synsättet har som uppgift att förstå och tolka de resultat som framkommer. Detta i kontrast till det kvantitativa synsättet där man har som uppgift att generalisera, förutsäga och förklara ett visst fenomen (Stukát, 2011:36).

Denna studie har genomförts utifrån en kvalitativ metod där det empiriska materialet har samlats in genom halvstrukturerade forskningsintervjuer med fyra verksamma slöjdlärare. Valet av den halvstrukturerade intervjumetoden baseras på ett försöka att skapa en så öppen intervju som möjligt där det fanns en möjlighet att kunna följa upp huvudfrågorna med följdfrågor och inte enbart vara låsta vid de specifika intervjufrågorna (Stukát, 2011: 44).

Som stöd i insamlingen av det empiriska materialet har intervjuerna spelats in. Detta för att möjliggöra en mer djupgående analys där materialet ska kunna lyssna igenom för att sedan transkriberas. Det insamlade empiriska materialet bearbetades sedan utifrån en tematisk analys.

5.2 Intervju

Det som utmärker kvalitativa intervjuer är att man som intervjuare ställer raka och enkla frågor som förhoppningsvis kan ge innehållsrika och komplexa svar. De kvalitativa intervjuerna kan bidra till ett insamlat material som innehåller en mängd intressanta åsikter, skeenden och mönster (Trost, 2010:25).

Innan man sätter igång med de kvalitativa intervjuerna är det viktigt att fundera över intervjuformens strukturer. När man pratar om strukturer pratar man om huruvida svarsalternativen är öppna eller fasta. Intervjufrågor som har en hög struktur ger fasta svarsalternativ medan frågor med låg struktur ger öppna svarsalternativ. Intervjufrågorna kan ha olika grader av hög- eller låg struktur (Trost, 2010:39-40).

I denna studie har det empiriska materialet samlats in genom individuella halvstrukturerade forskningsintervjuer med fyra verksamma slöjdlärare. Intervjuguiden som har använts vid insamlingen av det empiriska materialet har utgått från Stukáts (2011:44) beskrivning av de halvstrukturerade intervjuerna. Intervjuformen innebär att samtalet har strukturerats utifrån en intervjuguide med en lista över de teman och frågor som ska behandlas. Intervjuaren är inom de mer ostrukturerade intervjuerna medveten om vad som ska täckas in i ämnesområdet men beroende på hur samtalet utvecklas så är det dock fritt att ändra ordningsföljd eller ställa följdfrågor för att fördjupa sig inom ämnet.

Som stöd i intervjuerna kan man använda sig av en frågeguide med ett antal huvudfrågor som ställs till alla informanter som deltar. Beroende på hur informanten svarar på frågorna kan man följa upp svaren på ett individualiserat sätt. För att få ut så mycket information som möjligt är det viktigt att utnyttja samspelet mellan den som intervjuar och den som intervjuas. Denna metodik bidrar till ett samtal där man får en möjlighet att komma längre och nå djupare i samtalet (Stukát, 2011:44).

5.3 Urval

För att få svar på de frågor som formulerats utifrån studiens syfte och frågeställningar kontaktades en grupp slöjdlärare (bilaga 1) som arbetar inom en stadsdel i Göteborg. Studiens resultat baseras på intervjuer som genomfördes med fyra yrkesverksamma slöjdlärare i grundskolan. De fyra informanterna som deltog arbetar på tre olika grundskolor inom samma stadsdel i Göteborg.

I urvalsprocessen har två olika typer av urval kombinerats. Dels ett strategiskt urval, där urvalsgruppen kvoterar utifrån specifikt intressanta variabler som kan ha betydande roll för hur informanterna svarar (Stukát, 2011:69). I detta fall uppsöktes en specifik grupp människor som består av verksamma, behöriga slöjdlärare. Detta har kombinerats med ett frivilligt urval,

där informanterna frivilligt har valt att delta i undersökningen utifrån förfrågningsen som skickades ut (Stukat, 2011:70).

Det går inte att ange ett specifikt antal informanter som är optimalt för en studie. Valet av antal informanter har tagits ställning till utifrån vad Stukat (2011:71) beskriver som rimligt i förhållande till studiens omfattning. I genomförandet av kvalitativa forskningsintervjuer bör man förhålla sig till tidsaspekten. Denna metod är tidskrävande då det kommer till transkribering, upprepad genomläsning av materialet och analysarbetet. Om urvalet blir allt för stort finns det en risk att tidsbristen bidrar till att analysen blir allt för ytlig. Tanken med kvalitativa studier är att komma djupare i granskningen av materialet i ett försök att upptäcka mönster (Stukat, 2011:71).

5.4 Presentation av informanter

Samtliga lärare som deltog i undersökningen är behöriga och yrkesverksamma slöjdlärare. För att informanterna ska vara anonyma i arbetet så har de tilldelats en varsin siffra. Nedan följer en kort presentation av de informanter som har deltagit i studien.

- Informant 1 är lärare i textilslöjd för årskurs 9. Under utbildningen var Lgr 69 den aktuella kursplanen och slöjdarterna var uppdelade i antingen textilslöjd eller trä- och metallslöjd. Informanten har arbetat som lärare i textilslöjd i 40 år.
- Informant 2 är lärare i trä- och metallslöjd och undervisar i årskurs 6, 8 och 9. Under utbildningen var Lgr 80 den aktuella kursplanen och slöjdarterna var uppdelade i antingen textilslöjd eller trä- och metallslöjd. Informanten har arbetat som lärare i trä- och metallslöjd i 30 år.
- Informant 3 är lärare i trä- och metallslöjd och undervisar i årskurs 3-9. Under utbildningen var Lgr 80 den aktuella kursplanen och slöjdarterna var uppdelade i antingen textilslöjd eller trä- och metallslöjd. Informanten har arbetat som lärare i trä- och metallslöjd i 22 år.
- Informant 4 är lärare i teknik och trä- och metallslöjd och undervisar i årskurs 3-9. Under utbildningen var Lpo 94 den aktuella kursplanen och informanten utbildade sig inom båda slöjdarterna. Informanten har arbetat som slöjdlärare i 14 år.

5.5 Genomförande

Utifrån studiens frågeställningar formulerades ett frågeschema (bilaga 2) i syfte att kunna genomföra halvstrukturerade forskningsintervjuer. Innan genomförandet av intervjuerna med de utvalda informanterna testades frågorna i en pilotstudie. Detta för att undersöka om frågorna svarade på uppsatsens syfte och frågeställning. Efter genomförandet med pilotstudien omformulerades frågorna i frågeschemat ytterligare.

Intervjuerna har ägt rum på de skolor som informanterna arbetar på. Stukát (2011:45) skriver att: ”Uppsökande intervjuer är vanligast (fältintervjuer). Man träffar den intervjuade på dennes hemmaplan; [...] i skolan eller på arbetsplatsen, dvs. man eftersträvar en för informanten ohotad och lugn miljö”.

Intervjuerna gjordes individuellt med varje informant och intervjuerna tog mellan 30-60 minuter att genomföra. Samtliga intervjuer dokumenterades genom en digital inspelning. Med hjälp av inspelningen blev det sedan möjligt att transkribera det insamlade materialet för att sedan kunna genomföra en noggrannare analys.

5.6 Bearbetning och analys av insamlad data

Genomgång och analys av det empiriskt insamlade materialet har gjort utifrån en tematisk analysmetod. Braun och Clarke (2006:77-78) presenterar den tematiska analysen som en flexibel och väl använd metod som används för att bearbeta kvalitativt undersökningsmaterial. Denna analysmetod används främst för att analysera, identifiera och presentera mönster inom kvalitativ data. Metoden ses som ett mycket användbart forskningsredskap som dels kan erbjuda en rik och detaljerad, men samtidigt komplex analys av det insamlade materialet.

Med den tematiska analysmetoden söker man efter olika teman i det insamlade materialet. Med tema menas att man ringar in något som är viktigt i det insamlade materialet i relation till forskningsfrågan. Temat representerar ett visst mönster inom svaren och dess innebörd. Det är forskaren som avgör vad som är ett tema. Detta innebär alltså att ett tema kan få stort utrymme i vissa fall och lite eller inget utrymme alls i andra fall. Viktigt att tänka på här är att det finns en flexibilitet så att man inte fastnar i fasta och förutbestämda regler (Braun & Clarke, 2006:82).

Analysprocessen börjar när den som analyserar börjar leta efter och synliggöra olika mönster i det insamlade materialet. Detta kan ske redan under insamlingen (Braun & Clarke, 2006:86). Braun och Clarke (2006) beskriver hur man kan genomföra en tematisk analys med hjälp av sex steg. Under analysarbetet har jag utgått från de sex olika stegen som beskrivs nedan.

Det första steget som beskrivs i analysprocessen innebär att man ska göra sig bekant med empirin. Här transkriberades materialet och en överblick skapades genom aktiv läsning. Anteckningar fördes kring det som i materialet ansågs vara intressant i förhållande till forskningsfrågan. I det andra steget började sökandet efter materialets intressanta och relevant aspekter i relation till studiens forskningsfrågor. Dessa fick i sin tur initiala koder i syfte att bryta ner arbetet i mindre delar som sammanfattar vad det handlar om. Steg tre i processen handlade om att organisera de koder som framkommit för att sedan kunna identifiera en relation kring dessa och bilda sammanhängande grupper som i sin tur utvecklades till olika teman. I steg fyra undersöktes och granskades de olika temana som hade framkommit. Om ett tema visade sig vara bristfälligt ändrades strukturen i detta för att få ett mer sammanhängande resultat. I det femte steget definierades de olika temana under olika rubriker och beskrivningar i syfte att skapa en tydlig och konkret struktur. I det sjätte och sista steget av analysen gjordes en sammanställning av materialet. Här påbörjades arbetet med en fördjupad analys som blickade tillbaka till forskningsfrågan och den använda litteraturen (Braun & Clarke, 2006:87-93).

Vad som är viktigt att tänka på i användandet av den tematiska analysmetoden är att man i genomförandet kan stöta på vissa fallgropar. Braun och Clarke (2006) beskriver dessa potentiella fallgropar. En fallgrop som beskrivs är misslyckandet i att analysera materialet eftersom man endast lyfter fram delar av resultatet utan en analytisk kommentar. En annan fallgrop beskriver hur man endast använder sig av de teman som finns i intervjuguiden rakt igenom. Här sker misslyckande med att hitta teman som spänner över hela materialet som i sin tur bidrar till att analysen inte blir tillräckligt djup. Dessa två fallgropar har undvikits genom att aktivt läsa igenom materialet vid ett flertal tillfällen för att kunna hitta teman och mönster som kanske inte var så framträdande i den första genomläsningen av materialet. Vidare beskrivs en fallgrop som innebär att temana inte står för sig själv utan att de istället överlappar varandra. Detta kan leda till att analysen blir spretig och osammanhängande. Detta har undvikits genom skapandet av underteman som sedan kategoriserats in i ett gemensamt tema (Braun & Clarke, 2006:94-95).

5.7 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) presenterar fyra allmänna huvudkrav att förhålla sig till inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Bland dessa ingår; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Med informationskravet menas att: ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forsknings uppgiftens syfte.” Vidare beskrivs att det tydligt ska framgå att deltagandet i studien är frivilligt och att de insamlade uppgifterna endast har som syfte att användas för forskning (Vetenskapsrådet, 2002:7). I mailet (se bilaga 1) som skickades ut till informanterna vid förfrågning av intresse om att delta i undersökningen beskrevs syftet med studien och innan genomförandet av intervjuerna meddelades informanten muntligt kring deltagandet och användandet av det insamlade materialet.

Med samtyckeskravet menas att: ”Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.” Vidare beskrivs att de som deltar i undersökningen med aktiv insats ska ge sitt samtycke för att kunna delta (Vetenskapsrådet, 2002:9). I studien har förfrågan om att delta i undersökningen skickats ut i syfte att endast få med informanter som frivilligt väljer att ställa upp på en intervju. Informanterna har muntligt informerats kring sina rättigheter att avbryta sin medverkan om de så skulle önska.

Med konfidentialitetskravet menas att: ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem” (Vetenskapsrådet, 2002:12). I mailet (se bilaga 1) som skickades ut till informanterna vid förfrågning angående intresse av att delta i undersökningen, förtydligades det att deras svar skulle vara anonyma. Konfidentialiteten har säkrats genom att alla identifierade uppgifter har tagits bort från det insamlade materialet. Vid transkribering av materialet har informanterna kodats genom att bli tilldelade en varsin siffra.

Med nyttjandekravet menas att: ”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.” Vidare beskrivs att de uppgifter som samlas in för forskningsändamål inte får lånas ut eller användas för kommersiellt bruk. Materialet skall endast användas i vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2002:14). Informanterna informerades muntligt kring användandet av materialet.

6 Resultat

I följande kapitel presenteras resultatet av den analys som har gjorts utifrån det empiriskt insamlade materialet. Utifrån informanternas svar har en tematisk analys gjorts i syfte att finna teman som återkommer eller skiljer sig från varandra. Resultatet presenteras genom en berättande text som utgår från informanternas svar och vissa citat har lyfts ut från den transkriberade texten. I kapitlet presenteras resultatet först utifrån teman som behandlar slöjdens nyttoaspekter. Därefter presenteras resultatet utifrån teman som beskriver hur informanterna anser att man kan synliggöra nyttan med slöjden.

6.1 Slöjdens nyttoaspekter

Tre huvudteman har ringats in för att beskriva slöjddämnets nyttoaspekter: personlig utveckling, förankra teoretiska kunskaper genom praktiskt arbete samt förståelse för material och produkters värde.

6.1.1 Personlig utveckling

Informanterna svar visade på olika aspekter av slöjdens betydelse när det kommer till en personlig utvecklingen bland eleverna. Dessa aspekter beskrivs nedan utifrån tre olika underteman: självförtroende genom praktiskt arbete, ett karaktärsdanande ämne och tillfredsställelsen i att skapa.

Självförtroende genom praktiskt arbete

I samtalen med informanterna ställdes frågan kring vad de anser vara nyttan med slöjdundervisningen. Samtliga informanter svarade på något vis att den praktiska nyttan var en viktig del då det kommer till att skapa ett gott självförtroende. De diskuterade den praktiska nyttan utifrån en förmåga att kunna vara självständig och ha en tilltro till sig själv genom det praktiska arbetet där eleverna får en möjlighet att utveckla en handlingsberedskap.

Informant 1 gick in på förmågan att själv kunna tillverka föremål från grunden eller kapaciteten att fixa till föremål som kanske behöver repareras eller lagas. Vidare beskrev hon att: ”jag tror att det ger eleven handlingsberedskap att våga pröva och testa på egen hand”. Hon utvecklade senare sitt resonemang genom att påstå slöjdundervisningen bidrar till att eleverna vågar mer när det kommer till att skapa. Som ett exempel tar hon upp att man vågar

använda vissa maskiner för att kunna tillverka föremål. Hon menar även att slöjdundervisningen kan bidra till att eleven utvecklar förmågor som: ”handlingsberedskap och att man blir lite frimodig att våga pröva”. Detta beskrivs även som att man blir en problemlösare som vågar tänka själv och utanför ramarna eftersom man får en möjlighet att utmana sin kreativitet.

Även Informant 2 lyfter fram begreppet handlingsberedskap och menar att en central nyttoaspekt är att kunna klara sig själv i vardagen. Att man har en kännedom för material, verktyg och tekniker som i sin tur kan bidra till att man själv ska kunna ta sig an och fixa grejer i sitt hem till exempel. Detta resonemang utvecklas när informanten beskriver att man genom kontakten mellan handen och materialet får en möjlighet att testa på att själv skapa något och att man därmed bygger upp ett självförtroende och ett mod till att kunna gå in i olika sammanhang med en känsla av att man klarar av att lösa problem i specifika situationer.

Även Informant 3 pekar på att den praktiska aspekten i slöjdandet kan skapa en känsla av självständighet och en förmåga att klara av att göra saker själv genom att arbeta i en process.

Dels då att man blir, att man får träning i att lösa praktiska grejer, man blir bra på att skruva och klara av att kanske sätta upp en tavla hemma eller vad det nu kan vara. Eller laga någonting eller sådär va. Men egentligen tycker jag nog att den största vinsten är att man lär sig att göra någonting från planering till genomförande (Informant 3).

Man kan alltså se ett mönster i informanternas svar som pekar på att det inte bara är den praktiska nyttan i sig som är den viktiga, utan att man får ut något mer än bara en produkt genom slöjdandet. Detta bekräftar även Informant 4 som påstår att:

[...] alltså dels är det ju liksom det praktiska. Inte kanske just att dom lär sig använda skruvmejsel eller virknål kanske... men att dom ändå har, liksom en tilltro på, till sina egna händer och sina egna, liksom praktiska förmågor på nåt sätt (Informant 4).

Hon utvecklar sitt resonemang genom att påstå att:

[...] många barn kan inte klippa, till exempel. Samtidigt är det ju inte så att vi har slöjd för att dom ska lära sig klippa heller. Men jag tror att, det är ändå liksom lite praktiska kunskaper som dom får med sig där och en tilltro till sina händer och sin förmåga (Informant 4).

Ett karaktärsdanande ämne

Slöjdamnet beskrivs även som ett ämne där eleverna får en möjlighet att utvecklas i en riktning där de övar på sin förmåga att ta ansvar över den egna processen.

Informant 1 menar att slöjdamnet kan ge elever goda möjligheter att utveckla sin förmåga att samarbeta och lära sig av varandra. Hon påstår att:

Det handlar ju också om att tänka till, hur kan vi, hur kan jag få hjälp nu när min lärare är upptagen? Jo jag kan fråga en kamrat. Och uppmana till att det bara är positivt att ni kan samarbeta [...]. Det handlar ju om samspel mellan människor (Informant 1).

Informant 2 beskriver slöjden som ett karaktärsämne. Han påstår att undervisningen i ämnet är karaktärsdanande i den bemärkelsen att man lär sig att ta ansvar, öva sig i att ha tålamod samt att vara uthållig och driva en process framåt. Här får eleverna även en möjlighet att lösa problem och utveckla sitt innovativa tänkande. Detta hänger även ihop med den handlingsberedskap som tidigare har tagits upp, där både Informant 1 och 2 menade på att eleverna utvecklar en handlingsberedskap som bidrar till ett ansvarsfullt tankesätt där man kan ta sig an vissa uppgifter.

Tillfredsställelsen i att skapa

Den personliga tillfredsställelsen genom skapandet framkom även i samtalet med två av informanterna.

Informant 2 tar upp tillfredsställelsen och välmående som en viktig nyttoaspekt av slöjdandet och skapandet genom att påstå att:

[...] den resa man gör när man kliver in i... förhoppningsvis det glädjefokus som blir när du kommer in i ditt skapande. Att liksom, du förlorar tid och rum och jag tror det, det är väl nånting fler borde få uppleva [...] att jobba med dina händer och huvud, det används ju i terapeutisks syfte liksom, för folk att må bättre. Alltså jag menar du glömmar dina bekymmer och liksom, det är ju också socialt och du kanske gör det ihop med andra om du så sitter och sticker och virkar ihop eller slöjdar ihop och... men just att sitta där med kniven och bara tälja en barkbåt eller nånting en stund alltså, det är... det frigör nånting basic som gör att man mår gott, som fler borde syssla med (Informant 2).

Informant 1 belyste även denna aspekt genom att påstå att: "Så det är ju mer att man, ja att man kan bli lite gladare i själen, kanske att man har producerat något eget. Det är ju också en tillfredsställelse".

6.1.2 Förankra teoretiska kunskaper genom praktiskt arbete

En annan nyttoaspekt som framkom bland två av informanterna är slöjdämnets koppling till de andra skolämnena. Med detta menar informanterna att eleverna får en möjlighet att förankra sina teoretiska kunskaper genom att sätta dem i ett annat sammanhang.

Informant 2 beskriver att samspelet mellan olika ämnen bidrar till att man kan förstärka sina kunskaper inom olika områden. Han tar upp matteämnet som ett exempel och menar att man genom att tillämpa matten i slöjden förankrar sina kunskaper och förstärker inläringen ytterligare.

Informant 3 tar också upp kopplingen till andra ämnen och gör bland annat en koppling till hur man kan förankra mattekunskaperna genom slöjdarbetet:

[...] nä men det här att man behöver den stimulansen för att bli bra på andra grejer. Jag menar man blir bättre på matte och andra grejer genom att ha slöjd helt enkelt. Det är ju samma med idrott och sådana här ämnen... man behöver ju, man tränar en del av hjärnan som man inte tränar annars (Informant 3).

6.1.3 Förståelse för material och produkters värde

Att slöjden har en koppling till ett miljö- och hållbarhetsperspektiv är tydligt framträdande bland samtliga informanter.

Informant 1 säger bland annat att det finns goda möjligheter att lyfta fram slöjden ur ett miljöperspektiv eftersom man genom slöjdprocessen kan utveckla en ökad förståelse för material och produkters värde. Hon menar även att återbruket har en plats i undervisningen som kan bidra till ett tänk där man kan ta till vara på gamla saker genom att laga och återbruka. Hon påstår också att: ”man liksom lär sig att titta på föremål och miljö på ett annat sätt som man inte hade gjort om man inte hade haft slöjd, det handlar om att öppna ögonen och se vad man kan använda för material till olika saker”.

Informant 2 menar också att slöjden bidrar till ett miljötänk och påstår att: ”miljöaspekten har du också som en nyttogrej, att liksom faktiskt återbruka och återanvända, kunna reparera, laga, ta tillvara på liksom”. Informant 3 lyfter också fram att man genom slöjdundervisningen kan utveckla en förmåga att laga och fixa grejer istället för att köpa nytt. Informant 4 tar även upp miljöaspekten genom att beskriva att man får en möjlighet att prata om återbruk och

kvalitet i syfte att motverka en slit-och-släng kultur. Detta menar hon kan ske genom att man visar på att det går att laga och reparera föremål som har gått sönder. Hon påstår även att man genom slöjdundervisningen kan skapa ett tillfälle att prata om olika material utifrån ett miljö-, kvalitets- och hållbarhetsperspektiv.

6.2 Synliggöra nyttan med slöjden

Tre huvudteman har ringats in för att beskriva hur slöjdens nyttoaspekter kan synliggöras: belysa förmågorna som utvecklas genom slöjdarbetet, belysa hur de teoretiska kunskaperna kan förankras genom slöjdarbetet samt belysa slöjdens nytta ur ett samhällsperspektiv.

6.2.1 Belysa förmågorna som utvecklas genom slöjdarbetet

Genom slöjdundervisningen ska eleverna få en möjlighet att utveckla olika förmågor utifrån fyra långsiktiga mål. När vi under samtalen diskuterade dessa långsiktiga mål framkom det att informanterna hade olika tankar kring svårigheter och möjligheter i förmedlandet av de olika långsiktiga målen.

Det första långsiktiga målet som beskrivs i slöjdens kursplan är ”formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga redskap, verktyg och hantverkstekniker” (Skolverket 2011a:241). Detta mål ansåg samtliga informanter vara det mål som var enklast och tydligast att förmedla till eleverna. Informant 1 menar till exempel att detta är ett mål som dyker upp genomgående i slöjdundervisningen eftersom det är en så tydligt koppling till framställningen av föremål. Även Informant 2 menar att detta mål är tydligt i och med att detta är något som man arbetar med hela tiden i slöjdundervisningen.

De långsiktiga målen som handlar om att ”välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet och utifrån kvalitets och miljöaspekter” och ”analysera och värdera arbetsprocesser och resultat med hjälp av slöjdspecifika begrepp” (Skolverket 2011a:241) ansågs vara lite svårare att kommunicera till eleverna. Här lyfte Informant 1 att man kan belysa detta genom att prata om material och produkters värde, både ur ett kvalitets- och hållbarhetsperspektiv. Informant 2 anser att detta mål kräver en högre nivå av kunskaper hos eleven för att kunna uttrycka sig och motivera de olika delarna i slöjdarbetet. Informant 4 ansåg också att dessa mål var lite svårare i förhållande till det första genom att påstå att man

får vara noga med att uppmärksamma processen genom dokumentation och samtal med eleven.

Det sista långsiktiga som handlar om att ”tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck” (Skolverket 2011a:241) verkar utifrån informanternas svar vara det målet som känns mest svårt att greppa. Uppfattningen skiljer sig dock mellan informanterna men samtliga informanter uttrycker svårigheter kring att tydliggöra detta mål bland eleverna. Informant 2 uttrycker bland annat att det krävs en hög nivå för att kunna genomföra detta och det finns en risk att man exkluderar väldigt många elever som kanske har språkliga svårigheter. Att beskriva ett visst uttryck med ord kan vara svårt eftersom man ofta kanske utgår från en känsla som ”bara sitter där någonstans”. Informant 4 beskriver dock att hon som lärare känner sig trygg med just detta mål eftersom hon själv har jobbat en hel del med det men samtidigt uttrycker hon att hon upplever svårigheter i att kommunicera ut det till eleverna.

När vi diskuterar informanternas upplevelser av vad eleverna tänker kring de förmågor som utvecklas genom slöjdundervisningen är det tydligt att det är de hantverksmässiga förmågorna som är mest framträdande.

Ja, man lär sig sy säger dom nog och man uttrycker nog inte vad man menar med att sy, om man menar sy för hand, att brodera eller sy på symaskin. Jag tror att dom svarar ganska övergripande. [...] dom säger nog inte att jag lär mig att lösa problem, tyvärr, men det hade jag önskat (Informant 1).

När vi diskuterar informanternas upplevelser av hur elevernas ser på slöjdens nyttoaspekter framkom det lite olika tankar kring varför eleverna har svårt att se nyttan med ämnet i sitt framtida liv. Informant 1 menar att det handlar mycket om att det är lärarna som har svårt att nå fram i själva kommunikationen i förhållande till vad slöjd är och vad det ger. Här lyfts det fram att det mestadels pratas om själva görandet. Hon menar att detta är ett område som slöjdlärare kan utvecklas i. Informant 2 beskriver att han upplever att många elever tänker att det är bra att ha slöjd om man till exempel ska bli slöjdlärare, snickare eller andra så kallade praktiska yrken. Även Informant 3 och 4 beskriver att man kan stöta på kommentarer bland eleverna som uttrycker att den inte behöver lära sig slöjd eftersom de inte ska bli snickare. Vidare diskuterar Informant 1 andra kunskaper som de har svårare att uppmärksamma: ”Problemlösning, jag tror inte att dom... för dom tycker inte det är något lärande egentligen utan kunskap det är något handfast i slöjden som ja, olika tekniker”. Även om detta är något

som hon anser att de pratar mycket om i slöjden så påstår hon att det är något som måste belysas ännu mer.

Samtliga informanter lyfter vikten av att prata om kursplanens innehåll på ett sätt som är begripligt för eleverna och att man pratar om det i ett sammanhang där de är mottagliga att ta till sig detta. Informant 2 menar till exempel att det är svårt att prata om slöjdens olika förmågor och varför de är viktiga. Oftast diskuteras olika aspekter av detta vid specifika tillfällen när till exempel en elev stöter på ett problem. Han menar att det är viktigt att modifiera vad det är vi utvecklar under hela arbetsprocessen och att man som lärare följer upp detta med ett, för eleverna, begripligt språk. Därmed kan man koppla situationen till det konkreta området. Desamma gäller med de resonemang som Informant 3 uttrycker. Han menar att detta ibland diskuteras via gemensamma genomgångar, men för att förankra kopplingen mellan förmågorna och det praktiska arbetet anser han att det är mer värdefullt att gå igenom det individuellt vid specifika tillfällen. Detta eftersom han anser eleverna är mer mottagliga att ta till sig vad som sägs då. Även Informant 4 belyser svårigheten i att kommunicera slöjdens olika förmågor samtidigt som hon lyfter fram vikten av att man som lärare är tydlig med att sätta ord på vad det är vi gör under lektionerna och varför vi gör det.

6.2.2 Belysa hur de teoretiska kunskaperna kan förankras genom slöjdarbetet

Tidigare har en av slöjdens nyttoaspekt, som visar på att de teoretiska kunskaperna kan förankras ytterligare genom praktiskt arbete, lyfts fram. Informant 2 och 3 lyfter fram vikten av att prata om de olika ämnenas relation till varandra.

Informant 3 påstår att ”man har ju inte biologi eller kemi, eller slöjd eller bild eller fysik när man är ute i trädgården. Man har ju alla på en gång. [...] livet är ju inte indelat i ämnen”. Han vidareutvecklar sitt resonemang genom att diskutera ett ämnesövergripande tankesätt som skulle kunna bidra till en ökad förståelse bland eleverna för hur ämnena samverkar och har en relation till varandra. Han utvecklar sitt resonemang ytterligare genom att påstå att: ”hela hjärnan behöver stimulans och att det finns ganska mycket man inte tränar om man bara läser teoretisk matte till exempel”.

6.2.3 Belysa slöjdens nytta ur ett samhällsperspektiv

Ett återkommande tema under samtliga intervjuer är hur viktigt det är att lyfta fram kopplingen till samhället för att belysa slöjdens nyttoaspekter.

Informant 1 säger bland annat att:

Jaa, ja det är ju det här med problemlösning. På IKEA till exempel så anställer man ju, medarbetare utifrån dom kriterierna som vi har i slöjden egentligen. Problemlösare, man ska va samvetsgrann, man ska va noggrann, man ska kunna samarbeta. Det är många sådana saker som vi tränar på här varje lektion (Informant 1).

Även Informant 2 påstår att det är viktigt att belysa nyttan med slöjden genom att koppla ämnet till omvärlden, att gå utanför slöjdsalen för att se vilka förmågor man kan ha nytta av där och att visa eleverna att det som pågår i slöjdsalen har en nära anknytning till samhällslivet för att belysa kunskaperna i ett annat sammanhang. Informant 4 pratar om vikten av att prata om slöjd i ett bredare perspektiv. Hon upplever att slöjdsalen ofta brukar ligga lite avskilt och att det därmed är viktigt att försöka få ut slöjden ur skolan för att få in samhällsaspekten i ämnet. Som ett exempel tar hon upp att man kan visa på exempel på folk som på nåt sätt jobbar med slöjd.

7 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur uppfattningar kring slöjdens nyttoaspekter ser ut, samt hur dessa kan synliggöras för eleverna utifrån fyra verksamma slöjdlärares perspektiv. För att få svar på dessa frågor har denna studie genomförts med en kvalitativ intervjustudie utifrån ett sociokulturellt och pragmatiskt perspektiv. I följande kapitel diskuteras studiens metodval, samt resultatet som framkommit utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar med en koppling till arbetets bakgrund och teoretiska utgångspunkter. Detta följs av en avslutande reflektion samt förslag kring vidare forskning.

7.1 Metoddiskussion

Utifrån studiens syfte och frågeställningar har den kvalitativa intervjumetoden bedömts vara den mest lämpade då det handlar om att undersöka slöjdlärares upplevelser kring det valda ämnet.

Som grund för resultatet i detta arbete ligger informanternas subjektiva upplevelser kring det valda ämnet. Resultatet kan alltså inte ge en rikstäckande bild av hur slöjdlärare tänker kring dessa frågor. De tankar och funderingar som har framkommit i undersökningen har däremot ansetts vara tillräckliga för att bidra till återkommande teman och mönster som har kunnat analyseras utifrån studiens syfte och frågeställningar.

7.2 Resultatdiskussion

Studiens första frågeställning gick ut på att undersöka hur några slöjdlärare ser på slöjdamnets nyttoaspekter. Utifrån resultatet har det framkommit tre teman som behandlar informanternas syn kring denna fråga. Dessa innefattar den personliga utvecklingen, förankrandet av de teoretiska kunskaperna genom praktiskt arbete, samt förståelsen för material och produkters värde. I studiens andra frågeställning undersöktes vad några slöjdlärare anser att man kan göra för att synliggöra och göra elever medvetna om slöjdens nyttoaspekter. Utifrån resultatet har tre teman identifierats som beskriver informanternas tankar kring detta. Dessa består av tankar som uttrycker att den ökade medvetenheten kring slöjdens nyttoaspekter bör belysas utifrån de förmågor som utvecklas genom slöjdarbetet, hur de teoretiska kunskaperna kan förankras

genom slöjdarbetet och slutligen att slöjdämnets nytta kan belysas utifrån ett bredare samhällsperspektiv.

Utifrån studiens resultat lyfte samtliga informanter fram den personliga utvecklingen som en viktig del av slöjdämnets nyttoaspekter eftersom de ansåg att ämnet bidrar till ett ökat självförtroende hos eleverna. Samtliga informanter uttryckte även att elevernas självförtroende på något sätt stärks i samband med att de praktiska kunskaperna utvecklas eftersom detta ansågs skapa en tilltro till deras egna förmågor. De belyste även att man utvecklar en handlingsberedskap som innebär att eleverna utvecklar en förmåga att självständigt kunna genomföra olika saker. Informanterna belyste även tillfredsställelsen som kan uppstå i att skapande process. När man titta på de förmågor som ska utvecklas i slöjden utifrån ämnets kursplan (Skolverket, 2011a) och kommentarmaterialet till slöjdämnets kursplan (Skolverket, 2011b) kan man se att de är nära sammankopplade med de entreprenöriella kompetenserna som läroplanen (Skolverket, 2011a) uttrycker att eleverna ska få stöd att utveckla i skolan. De entreprenöriella kompetenserna som beskrivs av Lackéus (2013) och Leffler (2006) anser jag stämmer bra överens med de förmågor som informanterna uttrycker att eleverna får en möjlighet att utveckla i slöjden. Framförallt då detta kopplas till den personliga utvecklingen som innefattar en mängd olika aspekter.

I samtalen kring de olika förmågor som man utifrån slöjdens kursplan ska få en möjlighet att utveckla genom ämnet, framkom det i resultatet att några av slöjdämnets långsiktiga mål ansågs vara svårare att förmedla till eleverna. De hantverksmässiga kunskaperna, som handlar om att formge och framställa föremål, ansågs vara det mål som samtliga informanter tyckte var lättast att kommunicera kring med eleverna. Detta berodde på att de ansåg att detta mål är det som är mest framträdande i slöjdämnets undervisning. Jag kan i resultatet se en tydlig koppling till de resultat som har framkommit utifrån NU-03 (Skolverket, 2005) och NÄU-13 (Skolverket, 2015), där eleverna uttrycker att de främst ser de hantverksmässiga kunskaperna som kopplas till det praktiska görandet. Förmågor som handlar om att kunna välja, motivera, värdera och analysera i och under arbetsprocessen är något som eleverna utifrån NÄU-13, har svårare att relatera till och koppla till det framtida livet. Även här kan jag se ett samband mellan resultatet från de nationella utvärderingarna i relation till resultatet från denna studie, där informanterna inte var riktigt lika enade i hur kommunikationen kring dessa förmågor kunde realiseras i slöjdundervisningen. Man kan utifrån denna analys ställa sig frågan om elevers medvetenhet kring slöjdens fullständiga syfte och mål. Skulle elevers upplevelser

kring slöjddämnets nytta och relevans kunna tänkas se annorlunda ut om ämnets samtliga mål var lika tydligt formulerade? Jag anser utifrån detta resultat att vi behöver utveckla verktyg för att kommunicera kring slöjddämnets syfte och mål. Detta för att kunna göra slöjddämnets fullständiga syfte och mål mer begripligt för eleverna.

Utifrån studiens resultat kan man även se, både utifrån ett slöjdlärarperspektiv och utifrån ett elevperspektiv, att de kunskaper som kopplas ihop med det praktiska och hantverksmässiga delarna av slöjddämnet anses tillhöra de kunskaper och de förmågor som är lättast att synliggöra och kommunicera kring. Detta anser jag är extra intressant utifrån det perspektiv på kunskap som beskrivs som outtalad, där Molander (1996) diskuterar uppdelningen mellan de uttalade teoretiska kunskaperna i relation till de tysta praktiska kunskaperna. Enligt Molander bör inte dessa kunskaper ses som olika, eftersom han menar att all kunskap är både uttalad och outtalad på samma gång. Vad som är intressant här är att den outtalade kunskapen, som enligt Molander (1996) beskrivs som en kunskap som är svår att sätta ord på, påminner mycket om de hantverksmässiga kunskaperna som lärs ut i slöjden. Jag kan här se en motstridig koppling till just de hantverksmässiga kunskaperna, som anses vara de mest lättkommunicerade i slöjddämnet, i förhållande till den outtalade kunskapen som utifrån Molander (1996) beskrivs som mer svårkommunicerade.

För att belysa detta utifrån en annan aspekt kan man istället titta på det utifrån det sociokulturella perspektivet, där Säljö (2010, 2014) beskriver att människor använder sig av verktyg och redskap för att få en ökad förståelse för världen, samt hur man kan agera i den. Kan det kanske vara så att de outtalade praktiska kunskaperna medieras med hjälp av de fysiska och materiella redskapen i slöjden? En informant beskriver detta genom att påstå att kunskapen uppstår i relationen mellan handen och materialet. Detta kan jag se som en anledning till att det är just de praktiska och hantverksmässiga kunskaperna som anses vara de kunskaper som är lättast att kommunicera kring i relation till de övriga mål som handlar om att välja, motivera, värdera och analysera, som i detta fall inte ansågs vara lika lätta att kommunicera kring utifrån studiens resultat. Att dessa mål kan anses vara svåra att förmedla och kommunicera kring kan utifrån min analys hänga ihop med att det inte sker en mediering på samma sätt som i det praktiska arbetet, där de fysiska och materiella redskapen är mer framträdande.

När det kommer till diskussionen kring relationen mellan de teoretiska och de praktiska kunskaperna så kan man utifrån resultatet se att slöjden bidrar till att de teoretiska kunskaperna kan förankras genom slöjdarbetet. Att eleverna blir bra på att använda sina teoretiska mattekunskaper i praktiken är ett exempel som lyfts fram av två informanter. Utifrån pragmatismen och det sociokulturella synsättet som beskrivs av Säljö (2010, 2014), kan man anta att slöjdämnet erbjuder en mängd olika sammanhang och tillfällen där eleverna får en möjlighet att utveckla olika former av kunskap. Detta kan även kopplas till Carlgren, Forsberg och Lindbergs (2009) beskrivning av att kunskap, där de påstår att kunskap inte ett entydigt begrepp eftersom den kan komma till uttryck i en mängd olika former som inte går att skilja från varandra. En av informanterna lyfte fram det ämnesöverskridande arbetet som kan bidra till en ökad förståelse för hur de teoretiska och praktiska kunskaperna kan samverka och menade att slöjden är ett ämne där man kan lyfta in flera olika kunskapsperspektiv. Utifrån detta menar jag att det är viktigt att eleverna får en möjlighet att möta dessa olika kunskapsformer i skolan, så att det i sin tur kan hjälpa dem i deras kunskapsutveckling och därmed bidra till en synsätt där de olika kunskaperna ses i relation till varandra.

Att nyttan med slöjdundervisningen i skolan kan kopplas till en bredare samhällsnyttig aspekt framkommer också utifrån studiens resultat. Samtliga informanter lyfter fram nyttan i att få en ökad förståelse för material och produkters värde utifrån ett miljö- och hållbarhetsperspektiv. Informanterna lyfter även fram att nyttan med slöjden kan belysas genom en koppling till samhället och omvärlden i syfte att synliggöra att de kunskaper och förmågor som utvecklas i slöjden även kan vara användbara utanför slöjdsalen. Här kan jag se ett samband mellan det sociokulturella och det pragmatiska kunskapsperspektivet (Säljö, 2010) som dels bygger på att individer utvecklas i samspel med andra människor, men även att skolan ska vara en plats där eleverna får en möjlighet att utvecklas till delaktiga samhällsmedborgare. Inom pragmatismen (Dewey, 1999; Säljö, 2010) lyfter man även fram att det är viktigt att utgå från elevers erfarenheter samtidigt som man hjälper eleverna att bygga på sina erfarenheter. Detta är något som jag ser att skolan kan bidra med genom att visa på att de kunskaper och erfarenheter som eleverna tar med sig från skolan inte bara är nyttiga och användbara inom skolans område, utan även att de tar med sig dessa kunskaper ut i livet utanför skolan.

7.3 Avslutande reflektion

Ifrågasättandet av slöjdämnets nyttoaspekter kan framstå som provocerande, men min förhoppning är att det kan komma något gott ur diskussionen kring ämnet. Att ämnet står inför stora utmaningar när det kommer till att belysa dess nytta och relevans är inget vi kan komma ifrån, men jag anser däremot att debatten kan leda till en utveckling av ämnet och sättet vi pratar om dess nytta. Jag kan se att detta arbete visar på positiva konsekvenser för mitt framtida yrkesliv som slöjdlärare i grundskolan. Jag har fått en insikt i hur komplext detta område faktiskt är samtidigt som jag har fått en förståelse för hur viktigt det är att belysa de kunskaper som man faktiskt utvecklar genom slöjdämnet.

Att slöjden är ett ämne som innebär att man utvecklar många olika förmågor som är nyttiga för både individen och för samhället visar sig tydligt utifrån studiens resultat. Men för att detta ska bli tydligt även för eleverna är det viktigt att jag som lärare hjälper eleverna genom att synliggöra kunskapsutvecklingen på flera olika plan. Genom att uppmärksamma eleverna om att man inte bara lär sig att hantera olika verktyg och olika tekniker genom att slöjda, utan att man även belyser vad vi lär oss genom att just hantera olika verktyg och tekniker. Detta samtidigt som vi belyser hur vi kan ha nytta av dessa kunskaper, både i och utanför skolan. Detta anser jag kan bidra till att eleverna får en breddad syn kring nyttan med slöjdämnet, både nu och i deras framtida liv.

7.4 Vidare forskning

Under arbetets gång har det dykt upp många nya tankar och funderingar som angränsar till det valda ämnet. Att lyfta fram samhällsaspekten i förhållande till slöjdämnet i skolan är något som har lyfts fram i detta arbete, både utifrån samtalen med informanterna, men även via den valda litteraturen samt utifrån de teoretiska utgångspunkterna. Att synen på slöjdens nytta och relevans ifrågasätts kan man tydligt se i den mediala debatten. Men vad skulle till exempel konsekvenserna bli om slöjdämnet plockades bort som ett obligatoriskt ämne i grundskolan? Att undersöka vilken betydelse slöjden har ur ett bredare samhällsnyttigt perspektiv skulle därmed vara intressant att titta närmare på.

Referenslista

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. I: *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. Hämtad 2016-12-12 från: <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Carlgren, I. (2015). *Kunskapskulturer och undervisningspraktiker*. Göteborg: Daidalos.
- Carlgren, I., Forsberg, E. & Lindberg, V. (2009). *Perspektiv på den svenska skolans kunskapsdiskussion*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Dewey, J. (1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Gustavsson, B. (2002). *Vad är kunskap?: en diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Hartman, S. (2014). Den pedagogiska slöjdens centrala begrepp och första sammanhang. I Hartman, S. (red.) *Slöjd, bildning och kultur: om pedagogisk slöjd i historia och nutid* (s. 12-15).
- Lackéus, M (2013) *Entreprenöriellt lärande - Vad innebär det och vilken betydelse kan det ha?* Ingår i serien forskning i korthet 2013:2. Hämtad: 2016-12-12, från: <http://kvutis.se/wp-content/uploads/2015/02/FIK-entreprenöriellt.pdf>
- Leffler, E. (2006). *Företagsamma elever: diskurser kring entreprenörskap och företagsamhet i skolan*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2006. Umeå.
- Linderborg, Å. (2016, 8 januari). Mer slöjd åt folket!. *Aftonbladet*. Hämtad 2016-11-02, från: <http://www.aftonbladet.se/kultur/article22059368.ab>
- Martens, A.-C. (2016, 5 januari). Hur många smörknivar tål Sverige?: Handgjorda smörknivar och gosedjur i all ära: det är dags att dra ner på slöjden i skolan. *Expressen*. Hämtad 2016-11-02, från: <http://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-martens/hur-manga-smorknivar-tal-sverige/>
- Molander, B. (1996). *Kunskap i handling*. (2., omarb. uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Sjöman, L. (2004). Kunskap i hantverk – båtbyggjarlinjen på Stensunds folkhögskola. I Gustavsson, B (red.) *Kunskap i det praktiska* (s. 21-50). Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2004). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Sammanfattande huvudrapport*. (Rapport 250). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2005). *Grundskolans ämnen i ljuset av nationella utvärderingen 2003. Nuläge och framtidsblickar*. Stockholm: Fritzes. Hämtad 2016-12-02, från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1497>
- Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes.

- Skolverket. (2011b). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2015a). *Slöjd i grundskolan: En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. (Rapport 425). Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2015b). *Skapa och våga: om entreprenörskap i skolan*. (Rev. uppl.) Stockholm: Fritzes.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2010). Den lärande människan - teoretiska traditioner. I Lundgren, U. P., Säljö, R. & Liberg, C. (Red). *Lärande, skola, bildning* (s. 137-195). Stockholm: Natur och Kultur.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuutskick

Hej!

Mitt namn är Lisa Fjaervoll och jag studerar på ämneslärarprogrammet vid Göteborgs universitet.

För tillfället läser jag min sista termin där jag har i uppgift att genomföra en undersökning som en del i mitt examensarbete. Syftet med arbetet är att undersöka hur verksamma slöjdlärare ser på slöjdens nyttoaspekter samt på hur de arbetar för att förmedla och synliggöra syftet och nyttan med slöjden i sin undervisning.

För att undersöka detta vill jag komma i kontakt med verksamma slöjdlärare för att genomföra en intervju. Jag skulle därför vara otroligt glad om du skulle vilja ställa upp på detta. Intervjun kommer att spelas in så att jag i efterhand kan lyssna igenom samtalet för att kunna återge korrekt vad som sades under samtalet. Dina svar kommer vara anonyma.

Om du är intresserad av att medverka så får du gärna svara via mail eller telefon.

Med vänliga hälsningar,

Lisa Fjaervoll

Telefon: telefonnumret är bortredigerat i uppsatsens bilaga

Mail: gusfjali@student.gu.se

- Vilket/vilka ämnen undervisar du i?
- Vilken/vilka slöjdarter undervisar du i?
- Vilka årskurser undervisar du i?
- Vilket/vilka ämnen är du behörig i?
- Hur länge har du arbetat som lärare?
- Hur länge har du arbetat som slöjdlärare?
- Vilken kursplan var aktuell när du utbildade dig till lärare?

- Vilken nytta anser du att slöjdundervisningen har?
 - I skolan, i samhället, för individen?
 - Hur definierar du nyttan med slöjdämnet?
 - Vilken nytta har eleven av kunskaperna från slöjdundervisningen i sitt fortsatta liv?

- Hur arbetar du för att synliggöra nyttan med slöjden i undervisningen?
 - Brukar du gå igenom ämnets syfte och mål utifrån kursplanen?
 - Hur ofta? (Och när? Är det per termin eller inför varje arbetsområde? Varför är det så?)
 - Är det något särskilt syfte och mål som du anser är svårare att förmedla?

- Hur upplever du att eleverna tänker kring nyttan med att ha slöjd i skolan?
 - Om man frågar eleverna vad de lär sig i slöjden, vad tror du att de kommer att svara?

- Utifrån NÄU-13 (och NU-03) kan man se att många elever upplever att de kunskaper de får med sig från slöjdundervisningen inte är viktiga för deras fortsatta studier och inte heller för det de tänker arbeta med i framtiden.
 - Hur tänker du kring detta?

- Vad skulle man kunna göra för att belysa nytta med slöjden ännu mer?
- Finns det något du vill tillägga innan vi avslutar?